

Emoties van de aardige mensaap

Interview
Mariska Kret

Psycholoog

Kret onderzoekt de evolutie van emoties. Eerst bij chimps: zij delen emoties met de mens. Nu kijkt ze naar de zachtaardigere bonobo.

Door onze redacteur
Lucas Brouwers

APELDOORN. „Hoe is het gegaan?“, wil psycholoog Mariska Kret weten. „Het was toch vooral weer veel seks. De vrouwtjes zijn in volle zwelling“, zegt onderzoeksassistente Linda Jaasma. „Ja, het wordt weer lente“, zegt ze tegen mij.

Bij het bonobo-eiland in Apenheul wordt duidelijk wat Jaasma bedoelt. De gezwellen schaamlippen van de vrouwtjes zijn goed zichtbaar. Maar op dit moment gebeurt er niet veel. De bonobo's luieren in het gras. Alleen hun jonkies stoeien met elkaar en zwieren in touwen.

In het binnenverblijf van de bonobo's in Apenheul wordt intussen hard gewerkt. Bonobo Kumbuka, een kleintje op haar arm, tikt op zwarte stippen die op een touchscreen verschijnen. Als Kumbuka de zwarte stip aanraakt, geeft Jaasma haar een stukje appel of een rozijn als beloning.

Het experiment met het touchscreen is opgezet door Mariska Kret. Kret onderzoekt de evolutionaire oorsprong van emoties aan de Universiteit van Amsterdam. Ze heeft eerder aangetoond dat mensen de grootte van hun pupillen op elkaar afstemmen als ze elkaar aankijken. En chimpansees blijken het ook te doen. Met dit nieuwe experiment wil Kret de aandacht van bonobo's voor verschillende emoties meten.

Nadat de bonobo voor de eerste keer op de stip drukt, verschijnt er daarom kort een foto in beeld. De foto is maar een paar honderd milliseconden zichtbaar, bijna te kort om het beeld bewust waar te nemen. Foto's van emotionele scènes, zoals twee bonobo's die met elkaar vechten of elkaar vlooien, worden afgewisseld met neutrale foto's, van schapen en katten. Daarna verschijnt een tweede stip waarop de bonobo moet drukken.

Wat verwacht je met dit experiment te vinden?

Kret: „Mensen en chimpansees drukken sneller op de stip als ze net een negatieve emotie hebben gezien. Vanuit evolutionair perspectief is het handig dat je snel reageert op dreigende situaties.“

Wat voegt onderzoek aan de bonobo dan toe?

„Bonobo's en chimpansee staan allebei even ver af van de mens, maar er bestaan grote onderlinge verschillen. Bij chimps zijn mannetjes de baas, conflicten worden uitgevochten. Bij bonobo's staan vrouwtjes aan de top van de hiërarchie. Ze lossen conflicten vaak op met seks. Als er gevochten wordt, is dat minder heftig. Als je iets over de evolutie van emoties bij de mens wil zeggen, kan dat alleen als je beide soorten bestudeert.“

Yahimba, de dochter van Kumbuka, is inmiddels achter het scherm gekropen. Jaasma belooft Yahimba met appelstukjes, een dierenverzorger leidt de andere bonobo's in het binnenverblijf af.

Plots barst de groep uit in schel gekrijs. Misschien zijn de apen onrustig door de onbekende journalist, misschien was iemand jaloers op Yahimba. Kumbuka, Yahimba en mannetjesaap Zamba hebben even seks. De rust in de groep keert terug.

Het wuffte groepsleven van de bonobo is door onderzoekers breed uitgemeten, maar over de psychologie en intelligentie van de bonobo is nog weinig bekend. In

Mariska Kret in Apenheul in Apeldoorn, met achter haar dieren uit de bonobogroep die ze onderzoekt.

het lab wordt de bonobo nauwelijks onderzocht. Er zijn er ook niet veel. In Europese dierentuinen leven minder dan honderd bonobo's, Apenheul heeft er elf.

Kret is de eerste onderzoeker in Nederland die experimenteel psychologisch onderzoek doet aan bonobo's. Ze is met een simpele taak begonnen. „Toch had ik drie maanden geleden niet gedacht dat het nog zou lukken“, vertelt Kret. „De bonobo's hadden de eerste paar weken geen idee wat ze met het scherm aanmoesten. Ze drukten lukraak op het touchscreen of joegen elkaar voor het scherm weg.“

Vier van de elf bonobo's in Apenheul snapten uiteindelijk hoe het experiment werkt en doorliepen het hele trainingsprogramma.

Jaasma heeft vanochtend de laatste experimenten uitgevoerd. Nu de lente is aangebroken, gaan de bonobo's weer naar buiten. Kret en Jaasma gaan aan de slag met de resultaten. In de winter, als het park voor bezoekers gesloten is, komt Kret weer terug voor nieuwe experimenten.

Je meet de reactietijd op een foto. Maak je emoties zo niet heel erg klein?

„In werkelijkheid zijn emoties natuurlijk groot. Bij stressvolle situaties is de hele groep in rep en roer. Biologen doen observatiestudies om te onderzoeken wat er dan gebeurt. Maar ik ben ervan overtuigd dat onze labstudies daaraan bij kunnen dragen. Juist omdat mensen en mensapen geen controle hebben over deze basale, emotionele processen kunnen we laten zien hoe diepgeworteld onze emoties zijn.“

Het was lang taboe om over emoties bij dieren te spreken.

„Klopt. Mensen zijn daar huiverig voor en dat snap ik wel. Hoe weet je dat een lachende chimp echt blij is? Aan een mens kun je dat vragen. Maar ook dan maak je twee aannames: dat die persoon de waarheid zegt én dat mensen een goed inzicht hebben in hun eigen emoties, wat meestal niet het geval is.“

„Emoties zijn heel complex. Tegelijkertijd lijken de emoties van mensen en mensapen oppervlakkig op elkaar. We uitte boosheid op dezelfde manier. We maken ons groot, drukken onze lippen stijf op elkaar en slaan er op los. Als je dan het lab in gaat, datzelfde proces in diepte bestudeert, metingen doet en als alles dan nog steeds overeenkomt... Waarom zou je het dan anders noemen?“

Je hebt onderzoek gedaan bij chimpansees in Japan. Hoe verschilt primatenonderzoek in Japan met dat in Nederland?

„De Japanners zijn extreem goed georganiseerd. Het lab waar ik heb gewerkt bouwt nu een chimpansee flat, met cubicles waarin de chimpansees taken kunnen uitvoeren voor een beloning. Dat doen ze volledig vrijwillig. De chimpansees klikken zelf op Start - My Programs en dan op de taak die ze willen doen.“

„De appelblokjes moesten in Japan precies drie bij drie millimeter zijn. Daar hadden ze een machine voor, maar die was niet nauwkeurig genoeg. Als een sushichef moest ik daarom zelf de perfecte appelblokjes snijden.“

JAPANESE CHIMPS

Emoties en lichaamstaal

Mariska Kret (32) studeerde psychologie in Leiden en promoveerde in 2011 in Tilburg op emoties en lichaamstaal. Op een congres ontmoette ze de Japanse primatoloog Tetsuro Matsuzawa. Ze besloot onderzoek te doen naar emoties bij chimpansees. Een dag nadat ze haar proefschrift had ingeleverd, vloog ze naar Kyoto. Nu is Kret onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam.